

מכות דף ג'

עד זומם משלם לפי חלקו אמר רב יהודה אמר רב, עד זומם משלם לפי חלקו.
מבררת הגמרא את הכוונה, אם נאמר שכל העדים
הזוממים מחלקים ביניהם את הסכום שרצו לחייב הרי כבר שנינו, משלשין בממון
לחלק חיוב בין העדים הזוממים בית דין נעשין שליש ביניהן¹¹ להשוותם בפרעון,
ואין משלשין במלקות, שכל אחד לוקה כל המלקות שאמדוהו ואין מחלקים
ביניהם. מבארת הגמרא, הכוונה שאם רק אחד מהם הזומם, משלם חצי מהסכום.

עד זומם אינו חייב עד שיזומו שואלת הגמרא, והאם כשאחד מהם הזומם משלם
בעצמו? והרי שנינו, אין עד זומם משלם ממון עד

שיזומו שניהם? אמר רבא, באומר עדות שקר העדת¹². שואלת הגמרא, האם
יכול לחזור בו, הרי הדין שכיון והגיד שוב אינו חוזר ומגיד? אלא, באומר העדנו
אני ופלוגי, והזומנו בבית דין פלוגי, וחבירו אינו מודה. אומרת הגמרא, שסברא
זו אינה כרבי עקיבא, שהרי אמר אף אינו משלם על פי עצמו. אלא, באומר העדנו
והזומנו בבית דין פלוגי וחייבנו ממון על הזמתנו. וכיון שבית הדין ששם חייבם
ממון, אינו קנס, אלא חוב ממוני לנידון. והחידוש הוא, שהיה צד לומר, שמכיון
ואינו נאמן על חבירו הוא גם לא יתחייב, והשמיענו רב יהודה שהוא כן מתחייב.

משנה

עדים שאמרו 'מעידים אנו באיש פלוגי שגירש את אשתו'¹³ בפנינו, ולא נתן לה
כתובתה, והבעל אומר 'לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה', ונמצאו זוממים, אינם
חייבים לשלם את דמי כל הכתובה. כיון שיתכן והיום או מחר ימות או יגרשנה,
וסופו ליתן לה כתובה ולא הפסידוהו כלום. אלא אומדין כמה אדם מוכן לשלם
עבור כתובתה של זו, מספק שאם נתאלמנה או נתגרשה יטלנה לוקח, ואם מתה
יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן.

גמרא

כיצד אומדים את זוממי כתובה מבררת הגמרא, כיצד אומדין את הסכום שיהיה
עליהם לשלם¹⁴. רב חסדא אמר, שמים בבעל, אומדים

11 רש"י בפירוש ראשון. ובפ"ב' פ"ה' שהכוונה שאם הם שלוש משלשין אבל אם יהיו ארבע מרבעין.

12 כתבו התוס' שאחרי שהודה, הזומם הוא וחבירו, ואילו היה יכול לסתור את דבריו, לא היה מתחייב כדין עד זומם, והב"ח כתב שכוונת רבא לומר שהעד החוזר בו יתחייב, ולא מדין עד זומם, אלא מדינא דגרמי.

13 כ' התוס' שצריכים להתחייב גם בשאר וכסות שהפסידו לאשה, אלא שכאן מדובר שמעשה ידיה, שכעת נשארים בידה שוים לשאר וכסות, או שהיא טוענת שגירש אותה, וא"כ מחלה על זכותה.

14 מפרש רש"י שאפשר לבאר את משנתנו לשני צדדים, הצד הראשון הוא, שכונן שיש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה, אם הוא ימות או יגרשנה, תגבה את כולה, ואם תמות בחייו יירשנה, ויפה כח זכותו מכח זכותה, שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד, ולא היא, ועוד שהוא מוחזק ועומד, והיא מחוסרת גבייה, אם בא למכור את זכותה בכתובה, שלו נמכר ביותר משלה, ומלשון המשנה האומרת כמה אדם רוצה ליתן שאם

כמה אדם מוכן לקנות כתובה על הצד שהבעל יזכה לאחר שאשתו תמות, ואותו יתנו הזוממין¹⁵. רב נתן בר אושעיא אמר, שמים באשה, מעריכים כמה מוכנים לשלם עבור כתובה על הצד שהאיש ימות או יגרשנה, ואותו לא ישלמו, וחומר גדול הוא אצלם. אמר רב פפא, באשה שמין כרב נתן, ובכתובתה, לא ישלמו לו אלא את העודף בכתובתה על הדמים הללו, אבל לא נכסי מלוג שלה¹⁶.

משנה

עדים שאמרו 'מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז, על מנת שיתנם לו מכאן ועד שלשים יום, והוא אומר מכאן ועד עשר שנים, אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד שלשים יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים.

גמרא

המלוה את חברו לעשר שנים אמר רב יהודה אמר שמואל, המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו¹⁷. ואף על גב שבשיעית אינו חייב להחזיר לו, ואם בא לתבוע את חובו לא עובר על הלאו של "לא יגוש", מכל מקום כיוון שבסוף ההלוואה יהיה בה דין של "לא יגוש", יש בחוב זה את הדין של "שמוט". מקשה רב כהנא ממשנתנו האומרת, אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו, בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים. ואם שביעית משמטתו בתוך העשר שנים, יצטרכו לשלם לו הכל שהרי באו להפסידו את כל החוב? אמר רבא, המשנה מדברת במלוה על המשכון, ובמוסר שטרותיו לבית דין על ידי פרוזבול¹⁸, שבהם ממילא אין השביעית משמטתו.

נתארמלה משמע ששמין זכות ספיקה, ויש לומר שהכוונה שמין זכות ספיקה, פירושה, כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל השאר ישלמו. או שנאמר שכונת המשנה שישלמו את זכות ספיקו. ואותן דמים יתנו העדים, דהיינו שישלמו את טובת הנאתו שכך היו מפסידין אותו, כוון שרצו לחייבו לפרוע מיד ועכשיו שהוזמו יש לו בה זכות ספיקו כבתחלה, וכך הסבר דברי המשנה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק, שאם נתארמלה תגבנה היא, ואם מתה יירשנה בעלה, ושמין בית דין את זכות ספיקו ויתנו לו.

15 רש"י מביא עוד פ"י רב חסדא אמר בבעל, לפי מה שהן נכסי הבעל, אם עידיהם אינם זיבורית אומדין את טובת הנאתה, כשהלוקח מודקדק בכך, רב נתן אמר, באשה ובא רב פפא ופירש, שהכוונה בדבריו בכתובת האשה שאם ייחד לה קרקע לכתובתה בו ישומו וכו' לבי מגמגם בה, (א)משום שכיזד מחייבים אותם, לפי זכות ספיקה הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו. ועוד שהיה צריך לכתוב, רב חסדא אמר, בנכסי הבעל. וכן ק' מדוע במקום שייחד לה שדה לכתובתה חולק רב חסדא.

16 ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותו, כיוון שלא יכול להמשיך לאכול פירות בחייה ולירש אותה במותה, אין משלמין, כיוון שיכולין לומר אנו לא העדנו אלא על כתובתה ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. רש"י

17 עמוד ב'

18 שהתקין הלל, שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה, דתנן שביעית פ"י מ"ב, המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין דלא קרינן ביה 'לא יגוש', שהרי אינו תובע כלום, וכל זה מדברי רש"י אך תוס' כתבו שהמוסר שטרותיו לבית דין הוא דבר נפרד, ומדאורייתא לא נשמטים חובותיו בשביעית.

ויש שאמרו¹⁹, אמר רב יהודה אמר שמואל, המלוה את חברו לעשר שנים, אין שביעית משמטתו. ואף על גב שבסוף יבוא החוב לידי "לא יגוש", כיון שכעת בשמיטה אין בו "לא יגוש", לא נאמר בו "שמוט". אמר רב כהנא, יש לכך ראייה ממשנתינו ששנינו, אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף וזו בידו בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים. ואם שביעית משמטת חוב שאין פרעונו בשמיטה, היו חייבים לשלם לו את הכל? אמר רבא, שאין ראייה מהמשנה כיוון שהיא מדברת באדם שהלוה על המשכון, ובמוסר שטרותיו לבית דין, ששנינו המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין, שממילא אין משמיטין. אבל באופן אחר, יתכן והשביעית תשמט חוב שניתן לעשר שנים.

המתנה שלא תשמטני שביעית ואמר רב יהודה אמר שמואל, מי שהלוה לחברו ואמר לו 'על מנת שלא תשמטני שביעית', שביעית משמטת. ואומרת הגמרא, שלכאורה נראה שסבר כשמואל, שמתנה על מה שכתוב בתורה הוא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. שואלת הגמרא, והרי שנינו לגבי האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה, רב אומר יש לו עליו אונאה, ושמואל אומר אין לו עליו אונאה?

ההבדל בין שאין לך עלי אונאה מבארת הגמרא, שבאמת שמואל סובר שהמתנה על לבין שאין בו אונאה מה שכתוב בתורה תנאו קיים. אלא שיש לחלק בין המקרים. שכן אמר רב ענן שהסביר לו שמואל, שהאומר על מנת שאין לך עלי אונאה, תנאו קיים ואין עליו אונאה. ואם אמר לו, על מנת שאין בו אונאה, אין כוונתו להתנות שימחול לו אונאתו, אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה²⁰, והרי אנו רואים שיש בו אונאה, ובזה מודה שמואל דיש לו עליו אונאה. והוא הדין כאן, אם אמר לו לזה, הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית, אין שביעית משמטתו, כיון שנחשב לתנאי שימחול לו על מה שמזכה לו התורה ובזה תנאו קיים. אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית, כיון שהשביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת, לפיכך אין כאן תנאי.

המלוה חברו סתם אינו רשאי מביאה הגמרא, שהמלוה את חברו סתם, אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום. סבר רבה בר בר חנה שישב לפני רב לומר, שהכוונה למלוה בשטר, כיוון שאדם לא טורח לכתוב שטר לפחות משלושים יום, אבל במלוה על פה לא. אמר לו רב, אמר דודי רבי חייא²¹, שהכוונה בין למלוה בשטר, ובין למלוה על פה. ואומרת הגמרא שכדברי רבי חייא שנינו

19 וכך פסק רבינו תם. תוס'.

20 כך פרש"י, אבל רשבם מפרש שאין בו הונאה הכוונה שלא יחול איסור אונאה, ואין לך אונאה הכוונה, שלא תתבע את ההונאה. תוס'.

21 אחי אביו היה. רש"י

אמר שמואל לרב מתנה, אין לך רשות לשבת, עד שיאמר לו את המקור לדבר, שהמלוה את חבירו סתם, אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה. אמר לו, לומדים זאת מהכפילות בפסוק שנאמר, "קרבה שנת השבע שנת השמטה", והיה מספיק לכתוב שנת השבע, שאנו יודעים שהיא השמיטה? אלא לומר לך שיש שמיטה אחרת שקרויה שנה ואיזו היא, המלוה את חבירו סתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלשים יום. דאמר מר, שלשים יום בשנה חשוב שנה.

ואמר רב יהודה אמר רב, הפותח בית הצואר בשבת, שעשה פה לחלוק חדש חייב חטאת שתיקן כלי. שאלו, וכי מה בין זה למגופת חבית ששנינו במסכת שבת שמותר להתיז ראשה בשבת בסייף, לפתוח את החבית. אמר לו, בית הצואר הוא חבור, ולכן נחשב לתיקון חדש. אבל המגופה, אף על פי שהיא טוחה על פי החבית בטיט, אינו חבור ונחשבת כפתוחה ועומדת.